

Tilsynsaksjon bilvask 2015. Hva ville vi kontrollere og hva er erfaringene?

Av Cathrine Skjærgård

Cathrine Skjærgård er sjefingeniør i seksjon for industritilsyn Miljødirektoratet.

Artikkelen er basert på innlegg holdt under tema «Oljeavskillere – et universelt renseanlegg» på Norsk vannforenings fagtreff 11. januar 2016.

Sammendrag

Bilvaskaksjonen ble gjennomført over to uker i juni 2015 i fire av Norges største byer: Oslo, Stavanger, Bergen og Kristiansand. Fylkesmannen og kommunen gjennomførte tilsynene sammen for å kunne kontrollere alle miljøkravene til bilvaskeanlegg under ett. Resultatene fra 42 kontroller viser at bilvaskebransjen generelt har et lite bevisst forhold til miljøkonsekvensene av egen virksomhet. Nesten alle de kontrollerte bilvaskeanleggene brøt ett eller flere krav innen de kontrollerte temaene drift og vedlikehold av oljeutskilleranlegg, bruk, lagring og substitusjon av farlige kjemikalier og lagring, levering og deklarerer av farlig avfall.

Bakgrunnen for aksjonen

Bilvaskaksjonen ble gjennomført for å gi miljømyndighetene en oversikt over miljøutfordringene i bilvaskebransjen. Målet var å få stanset og regulert utslipp fra virksomheter i drift uten tillatelse, sikre overholdelse av krav i miljøregelverket og å få flere virksomheter til å bruke mer miljøvennlige og driftssikre kjemikalier. Miljødirektoratet har hatt prosjektledelsen, i samarbeid med Fylkesmannen i Oslo og Akershus og Vann- og avløpsetaten i Oslo kommune.

Kommunen er myndighet på forurensning fra bilvaskeanlegg etter kapittel 15 i forurensningsforskriften. De stiller krav til at bilvaskeanlegg skal ha tillatelse til utslipp av oljeholdig avløpsvann, og at forurenset vaskevann skal gå via et oljeutskilleranlegg bestående av sandfang i eller i tilknytning til en oljeutskiller. Oljenivået i avløpsvannet fra oljeutskilleren skal ikke overstige 50 mg/l. Fylkesmannen er myndighet for håndtering, lagring og levering av farlig avfall (avfallsforskriften kap. 11), substitusjon (produktkontrollloven § 3a), bruk og lagring av farlige kjemikalier (produktkontrollloven § 3 og forurensningsloven §7).

Kontrolltema

Følgende tema ble kontrollert i aksjonen:

- Oljeutskilleranlegg
- Utslipp til vann
- Kjemikalier
- Farlig avfall
- Internkontroll knyttet til tema over

Oljeutskilleranlegg

Drift og fungering av oljeutskilleranlegg og kontroll av utslipp var et av aksjonens viktigste kontrolltema sett fra et miljøperspektiv. Et fungerende oljeutskilleranlegg er nødvendig for å hindre utslipp av forurenset vaskevann, som inneholder partikler med tungmetaller og oljeholdig avløpsvann. Sand/slam og olje fra oljeut-

skilleranlegget er farlig avfall, og skal deklarerer og leveres til godkjent mottak. Følgende tema for oljeutskilleranlegg ble kontrollert i aksjonen:

- Oljeutskilleranlegg i drift
- Feil og mangler ved oljeutskilleranlegg
- Tømming av olje og sand/slam
- Dimensjonering av oljeutskiller
- Driftsjournal
- Signert avtale om tømming, service og kontroll

Utslipp til vann

Det ble kontrollert at oljeinnhold i avløpsvannet ikke oversteg 50 mg/l, at vannprøvene som tas er representative for det faktiske utslippet, prøvetakingsfrekvens, og at det benyttes laboratorier som er akkreditert for analysemetode. I tillegg ble det kontrollert at oljeutskiller er sikret mot akuttutslipp. Den vanligste metoden er å installere et lokk på utløpskasse.

Kjemikalier

Valg av vaske- og rensmidler har stor betydning for funksjonen til oljeutskilleren. Bruk av emulgerende kjemikalier, som for eksempel bremse- og kjølevæske og enkelte vaskekjemikalier, kan redusere effekten av oljeutskiller ved at det dannes små og stabile oljedråper (oljeemulsjoner). Disse trenger lengre tid for å flyte opp til vannoverflaten og skylles derfor oftest ut med vannet i oljeutskilleren. Feil bruk av vaske- og bilpleiemidler kan føre til at olje som skulle vært samlet opp, isteden føres videre ut på avløpsnett. I tillegg vil bruk av oljebaserte avfettingsmidler kunne bidra til økt utslipp av olje. Krav til substitusjon, bruk og lagring av farlige kjemikalier, var et derfor et viktig kontrolltema. Substitusjonsplikt innebærer at virksomheten må vurdere sin kjemikaliebruk og gå over til mindre skadelige kjemikalier. Virksomhetene skal ha dokumentasjon på kjemikaliene de bruker for å kunne vurdere emulgerende egenskaper, risiko for helse og miljø og substitusjon.

Et av delmålene i aksjonen var å få virksomhetene til å gå over til bruk av mindre skadelige kjemikalier, og gjerne svanemerkede produkter. Disse er vannbaserte kjemikalier med liten

helse- og miljøbelastning, har ingen emulgerende effekt og er like effektive for å få bilen ren. Dersom virksomheten kun bruker svanemerkede kjemikalier regnes kravet til substitusjon som oppfylt.

Farlig avfall

For å hindre at farlig avfall fra bilvaskeanleggene fører til forurensning, skade på mennesker eller dyr, ble følgende tema hos virksomheten kontrollert:

- Dokumenterte rutiner for avfallshåndtering
- Oversikt over mengde og type farlig avfall
- Sikker lagring av farlig avfall
- Årlig levering av farlig avfall
- Deklarering av farlig avfall

Internkontroll

For å hindre forurensning og utslipp av miljøgifter er internkontroll et viktig forebyggende tiltak. Forskriften om internkontroll går ut på at virksomhetene må kjenne til miljøregelverket og ha skriftlige rutiner som sikrer at de overholder kravene. De må kjenne til miljørisikoen ved sin virksomhet og kartlegge og vurdere forholdene, slik at de kan gjennomføre prioriterte tiltak for å hindre forurensning og spredning av miljøgifter.

Gjennomføring

I alt 42 kontroller ble gjennomført i Oslo, Stavanger, Kristiansand og Bergen i perioden 112. juni 2015. Det var bensinstasjoner og vaskeanlegg som benyttes til vedlikehold og reparasjon av motorvogner som ble kontrollert. Fylkesmannen og kommunen utførte tilsynene sammen, og samarbeidet om planlegging, gjennomføring og oppfølging av bilvaskkontrollene. Alle kontrollene ble varslet i forkant. En viktig del av tilsynet var også å gi informasjon og veilede virksomhetene om kravene i regelverket.

Resultater og vurdering

Aksjonen avdekket at over 60 % av bilvaskeanleggene var i drift uten nødvendig tillatelse fra kommunen. Det er alvorlig at forurensende virksomheter opererer uten å ha søkt forurensningsmyndighet (kommune) om tillatelse.

Videre viser resultatene et stort forbedringspotensial når det gjelder å overholde kravene i miljøregelverket. Virksomhetene hadde et lite bevisst forhold til miljøkonsekvenser av egen virksomhet, og få anlegg hadde et tilstrekkelig styringssystem for å unngå forurensning. De aller fleste brøt flere krav når det gjelder drift og fungering av oljeutskilleranlegg, krav til kjemikalier og farlig avfall. Av de kontrollerte anleggene ble det avdekket at:

- 70 % hadde mangler knyttet til funksjon og drift av oljeutskilleranlegget.
- Over 60 % hadde ikke vurdert hvilke konsekvenser kjemikalierne de bruker har for miljøet, og om det finnes bedre alternativer.
- Over halvparten (52%) lagret kjemikalier uten oppsamlingsmulighet, slik at søl og uhellsutslipp kan gå til avløpsnett eller oljeutskiller.
- Nær halvparten (44%) av bilvaskeanleggene manglet oversikt over miljøkravene til sin virksomhet.
- Tre fjerdedeler hadde ikke risikovurdert virksomhetens aktiviteter med hensyn til forurensningsfare med tilhørende planer og tiltak.

- 80 % hadde en eller flere mangler på farlig-avfallsområdet.
- 43% av virksomhetene overholdt ikke krav til prøvetaking av avløpsvann.

Det ble avdekket alvorlige avvik ved fem bilvaskeanlegg. Dette var anlegg med stort forurensningspotensial, og med betydelige lovbrudd. Tre anlegg hadde ikke internkontroll med hensyn til ytre miljø, det vil si de manglet dokumentasjon og rutiner som hindrer forurensning. De to andre anleggene var i drift uten oljeutskilleranlegg, hvor forurenset avløpsvann ble ledet til terreng og sjø, og i det andre tilfellet urensset til kommunalt nett. Alle disse anleggene vil bli fulgt opp særskilt av forurensningsmyndigheten med en ny kontroll for å sjekke at forholdene er brakt i orden. Forurensningsmyndighetene vil vurdere anmeldelse av de alvorligste bruddene.

I tiden fremover vil Miljødirektoratet vurdere om bilvaskebransjen bør få andre og strengere miljøkrav. Det kan blant annet være aktuelt å innføre et ekstra rensetrinn for store bilvaskeanlegg, for å redusere utslippene av metaller. Dette er vanlig for eksempel vanlig i Sverige.